

Prográmmakategoriija 13.60 Sámi ulbmilat

Golut prográmmakategoriijas 13.60 juhkkovuvvon kapihttaliidda

					(1 000 ruvnnuid mielde)
Kap.	Namahus	Salderejuvvon		Evttohus 2022	Prosean- tasaš rievdadus
		Rehketdoallu 2020	bušeahtta 2021		
560	Sámi ulbmilat	531 759	552 136	573 041	3,8
563	Riikkaidgaskasaš boazodoalloguovddáš	8 133	9 119	9 272	1,7
Submi kategoriija 13.60		539 892	561 255	582 313	3,8

Boađut prográmmakategoriijas 13.60 juhkkovuvvon kapihttaliidda

					(1 000 ruvnnuid mielde)
Kap.	Namahus	Salderejuvvon		Salderejuvvon bušeahtta 2022	Prosean- tasaš rievdadus
		Rehketdoallu 2020	bušeahtta 2021		
3563	Riikkaidgaskasaš boazodoalloguovddáš	2 664	2 861	2 921	2,1
Submi kategoriija 13.60		2 664	2 861	2 921	2,1

Álgu

Sámit leat dohkkehuvvon Norgga álgoálbmogin. Vuodđolága § 108 mielde lea ráđdehusa ulbmil lámhit diliid nu ahte sámit besset sealluhit ja ovddidit gielaset, kultuvrraset ja servodateallimeaset. Norggas leat maid riikkaidgaskasaš geatnegasvuodát mat doibmet sámpolitiikka láidestussan, earret eará ILO-konvenšuvdna nr. 169 álgoálbmogiid ja čeardaálbmogiid birra iehčanas stáhtain ja artihkal 27 ON-konvenšuvnmas siviila ja politihkalaš vuoigatvuodaid birra.

Sámediggi lea sámiid álbmotválljen orgána ja ráđdehusa deháleamos eaktudeaddji ja gulahallanguoibmi sámpolitiikkalaš áššiin. Ráđdehusa viidásat barggu vuodđun leat dat ásašuslaš ja rievttálaš ráját mat jo leat mearriduvvon sámpolitiikka várás. Ráđdehusas ii leat ovddasvástádus Sámedikki politihkalaš doaimmas dahje mearrádusain maid Sámediggi dahká politihkalaš orgánan.

Gielda- ja ođasmahttindepartemeantas lea ovddasvástádus oktii heivehit stáhta politihka mii guoská sámiide Norggas, ja dat galgá geahččalit oaččohit áigái ollisvuoda ja oktavuoda surggiid ja hálddahusdásiid rasttideaddji politihkkii. Juohke fágadepartemeantas lea ovddasvástádus čuovvulit stáhta sámpolitiikka iežas suorggis.

Stáhtas lea ovddasvástádus sihkkarastit ahte sámit vuhtii váldojuvvojit. Seammás vuordá stáhta ahte gielddat ja fylkkagielddat ieža ge, ja báikkálaš demokratiija oassin, maiddá

čuovvulit iežaset geatnegasvuodaid sámi ássiid ektui. Ovdamearkka dihtii lea gielddain ovddasvástádus sáme giela oahpahusas.

Ulbmilat prográmmakategoriijas

1. Sámit besset sealluhit ja ovddidit gielaset, kultuvrraset ja servodateallimeaset
2. Sámit servet almmolaš mearridanproseassaide
3. Sámit ožžot buriid ja dásseárvosaš bálvalusaid

Ulbmil 1 Sámit besset sealluhit ja ovddidit gielaset, kultuvrraset ja servodateallimeaset

Sáme gielaidda ja sámi ásaheamiid nanosmahttin lea dehálaš go lea áigumuš sámi kultuvrra ja servodateallima sihkkarastit ja ovddidit. Sámediggi lea dán barggu guovddáš doaimmaheaddji. Sámediggi oázžu iežas váldojuolludusa kap. 560 poasttas 50, mii gokčá juolludusaid sámi gielaidda, kultuvrra ja servodateallima nannemii ja ovddideapmái. Lasi máhtuin ja dieđuiguin lea vejolaš álkibut sihkkarastit ja ovddidit giela, kultuvrra ja servodateallima. Eanet máhttu ja diehtu sámiid ja sámi diliid birra sáhttet maiddá eastadit vaššas dovddahemiid, vealaheami, stirdon guottuid ja heajos guottuid. Danne doarju Gieldda- ja ođasmahttindepartemeanta eanet doaibmabijuid mat váikkuhit eanet máhttui ja dieđuide sámi dilálašvuodaid birra, earret eará Sámi ofelaččaid ortnega bokte kap. 560 poasttas 55.

Ulbmil 2 Sámit servet almmolaš mearridanproseassaide

Guovdilis politihkalaš ulbmil lea dat ahte sámiin galgá leat duohta dadjamuš mearrádusain mat gusket sidjiide. Go lea sáhka doaibmabijuin mat gullet kap. 560 postii 50, áššiin sáme gielaidda gáhttemii ja ealáskahttimii ja sámi árbedieđuidda čohkkemis ja sihkkarastimis, de lea lunddolaš ahte Sámediggi dahká mearrádusaid. Eará áššiin árvoštallet stáhtalaš eiseválddit beroštumiid ja dahket loahpalaš mearrádusaid. Dalle lea dehálaš ahte sámit ja sámiid beroštumit duođas besset leat mielde cealkimin iežaset oaivila ovdal go áššiin dahkkojuvvo mearrádus.

Guovvamánu 2021 evttohii ráđđehus Sturradiggái ahte sámelága bokte mearriduvvojit konsultašuvdnanjuolggadusat, gč. Prop. 86 L (2020–2021) *Endringer i sameloven mv. (konsultasjon)*. Geassemánu 7. b. 2021 dohkkehii Sturradiggi lánkaevttohusa mii bođii fápmui suoidnemánu 1. b. Ođđa lánkamearrádusat galget lánčit dilálašvuodaid beaktilat ja buoret konsultašuvnnaide gaskal almmolaš eiseválddiid ja Sámedikki dahje eará guoskevaš sámi beroštusaid. Lánka fakkasta konsultašuvdnageatnegasvuoda buot hálddašandásiide, maiddá gielddaide ja fylkkagielddaide. Konsultašuvdnageatnegasvuoda lánkamearrideapmi ii rievdat gielddalaš iešstivrejumi.

Ulbmil 3 Sámit ožžot buriid ja dásseárvosaš bálvalusaid

Ulbmil lea ahte sámit ožžot buriid ja dásseárvosaš bálvalusaid sihke stáhtas, fylkkagielddain ja gielddain. Dásseárvosaš bálvalusaid fállamii lea mearrideaddji ahte sámi álbmogis lea oktavuoha dakkár áššemeannudeddjiguin ja bargiguin geain lea giella- ja kultur máhttu. Dat sáhtta leat oktavuodas iešguđet almmolaš instánsaiguin nu go mánáidsuodjalusain, psyhkalaš dearvvašvuodasuodjalusain, bearašsuodjaluskantuvrrain, politiijain dahje buohccesiiddaiguin.

Kap. 560 Sámi ulbmilat

(1 000 ruvnuid
mielde)

Poas- ta	Namahus	Salderejuvvon		
		Rehketdoallu 2020	bušeahtta 2021	Evttohus 2022
50	Sámi giella, kultuvra ja servodateallin	518 968	539 013	559 645
51	Divvun	7 428	7 621	7 780
55	Sámi allaskuvla	5 363	5 502	5 616
	Submi kap. 560	531 759	552 136	573 041

Poasta 50 Sámi giella, kultuvra ja servodateallin

Ulbmil

Guovdilis politihkalaš ulbmil lea dat ahte sámiin galgá leat duohta dadjamaš mearrádusain mat gusket sidjiide. Go lea sáhka áššiin mat gusket sámiide, de lea danne lunddolaš ahte Sámediggi dahká mearrádusaid.

Vuoruheamit 2022

- Juolludusa hálddaša Sámediggi ollásit. Sámediggi dahke iežas vuoruhemiid álbmotválljen, politihkalaš orgánan. Sámedikki mearrádusas sáhtá lohkat dás: Sametinget.no.

Raporta 2020–2021

Sámediggi lea álbmotválljen, politihkalaš orgána. Ráđdehusas ii leat ovddasvástádus Sámedikki politihkalaš doaimmas dahje dain mearrádusain maid Sámediggi dahká politihkalaš orgánan. Dat mo Sámediggi geavaha ruđaid mat leat juolluduvvon stáhtabušeahta bokte, boahtá ovdan Sámedikki jagi 2020 jahkedieđáhusas.

Juohke jagi biddjojuvvo ovdan boahpteáiggedidolaš dieđáhus sámi giella, kultuvrra ja servodateallima birra. Dieđ. Sd. 37 (2020–2021) *Sámi giella, kultuvra ja servodateallin – Ealli sámi báikkálaš servodagaid ealáhusvuodđu*, ovddiduvvui Stuorradiggái geassemánu 18. b. 2021. Das čilgejuvvojit dat ealáhuspolitihkalaš váikkuhangaskaoamit mat leat guoskevaččat ealáhusovdáneapmái sámi guovlluin ja dat eavttut mat galget movttiidahttit bargosadjeovddideami ja ássangeasuheami.

Sámediggi oaččui jagi 2021 stáhtabušeahta rievdadusaid oktavuodas, gč. Prop. 79 S (2020–2021) ja Innst. 233 S (2020–2021) 4 miljon ruvdnosaš lassejuolludusa erenoamáš doaimbajuide koronaepidemija geažil. Lassejuolludus lei dan vástideaddji juolludusa joatkkan mii addojuvvui jagi 2020 reviderejuvvon nátionálabušeahta oktavuodas. Sámediggi lea geavahan lassejuolludusa sámi ealáhuseallima, mátkeealáhusaid ja hutkás ealáhusaid nannemiid jagiid 2020 ja 2021.

Bušeahttaevttohus

Juolludusrievdadusat:

- 7,3 milj. ruvnnu lasáhus Saemien Sijte – lullisámi musea ja kulturguovddáža jagi 2022 viessoláiggu máksimii.
- 6 milj. ruvnnu lasáhus Dieđ. Sd. 37 (2020–2021) *Sámi giela, kultuvrra ja servodateallin – Ealli sámi báikkálaš servodagaid ealáhusvuodđu* nammasaš dieđáhusa čuovvuleapmái.
- 2,2 milj. ruvnnu vuoládus dan geažil go vurdojuvvon ealáhatmáksu Stáhta ealáhatkássii lea vuoliduvvon vástideaddjin, gč. lagat máinnašumi oasi 1 čuoggás 4.3.

Evttohuvo juolludit 559,6 milj. ruvnnu.

Prentosis Juolludusat Sámediggái ja eará sámi ulbmiliidda stáhtabušehtas čujuhuvvo ráđdehusa neahttsiidui regjeringen.no mas oaidná buot juolludusaid Sámediggái.

Poasta 51 Divvun

Juolludus galgá geavahuvvot Divvuma jodiheapmái, mii lea sierra ovtadat Romssa universitehtas – Norgga árktalaš universitehtas.

Ulbmil

Mihttun lea ahte sámegeielat galget ceavzit geavahangiellan dálá servodagas. Divvun galgá ovddidit ja doaimmahit teknologalaš reaidduid sámegeielaid várás vai gielaid sáhtta geavahit iešguđet dihtorvuodđovuogádagain.

Vuoruheamit 2022

- Divvun galgá joatkit giellareaidduid ođasmahttimiin, bajásdoallamiin ja buoridemiin, ja dahkat reaidduid sajáidduhtima álkibun.
- Álggahit teavsttas-hállamii-prošeavtta julevsámegeiela várás ja almmuhit ođđa neahttasátnegirjjiid.
- Joatkit diehtujuohkima reaidduid birra guoskevaš geavaheddjiide, ja buoridit daid olahttivuođa sosiála median.
- Joatkit ovttasbarggu guoskevaš birrasiiguin, riikkalaččat ja riikkaidgaskasaččat.

Raporta 2020–2021

Eanebut ja eanebut geavahit Divvuma reaidduid. Jagi 2020 almmuhuvvui vuosttaš davvisámegeiela grammatihkkadárkkástus. Mobiilaboallobevddiid ja divvunreaidduid ođasmahttimat almmuhuvvojedje. Prográmma lea almmuhuvvon mainna lea álkit sajáidduhttit iešguđet prográmmaid. Teknihkalaš čovdosat leat ásahuvvon ulbmiliin dahkat gáldokoda almmolažžan ja ollašuttit EU persovdnasuodjalusjuolggadusa (GDPR) gáibádusaid. Riikkaidgaskasaš giellateknologiija ovttasbargu eará álgoálbmot- ja unnitlohkogielaiguin jotkojuvvui.

Bušehttaevttohus

Evttohuvo juolludit 7,8 milj. ruvnnu.

Poasta 55 Sámi allaskuvla

Juolludus galgá geavahuvvot Sámi statistihka fágalaš guorahallanjoavkku ja Sámi ofelaš-ortnega jodiheapmái.

Ulbmilat

- Sámi statistihka fágalaš guorahallanjoavkku mihttu lea nannet árvvoštallan- ja mearridandiehtovuodu stáhta eiseválddiid ja Sámedikki gaskasaš konsultašuvnnaid várás.
- Sámi ofelaččaid ulbmil lea lasihit dieđuid sámiid ja sámi diliid birra nuoraid gaskkas Norggas.
- Ulbmil lea maiddái ahte sámi ofelaččat galget váikkuhit sámi nuoraid ja eará nuoraid gaskasaš gulahallamii ja vuosttaldit čearddalaš vealaheami.

Vuoruheamit 2022

- Fágalaš guorahallanjoavku galgá juohke jagi ovdal golggotmánu 1. b. ráhkadit raporta Gielda- ja ođasmahttindepartementii ja Sámediggái. Raporta galgá, nu bures go lea vejolaš, addit visogova ja guorahallama dilis ja ovdánanmearkkain sámi servodagas Norggas.
- Sámi ofelaččat galget joatkit iežaset barggu eanet dieđuid gilvimiin sámiid ja sámi diliid birra nuoraid gaskkas Norggas, ja vel joatkit sierra neahttasiidduid doaimma ja viidásat ovddideami.

Raporta 2020–2021

Guorahallanjoavku almmuha juohke jagi prentosa *Samiske tall forteller – Kommentert samisk statistikk*. Jagi 2020 dat almmuhuvvui 13. gearddi.

Sámi statistihka fágalaš guorahallanjoavkku ortnet ásahuvvui golggotmánu 1. b. 2007. Guorahallanjoavkkus leat vihtta lahtu, ja Sámi allaskuvla lea joavkku čállingoddi. Ođđa joavku nammaduvvui čakčat 2020. Buot lahtut válljejedje geassádit iežaset luohttámušdoaimmain giđđat 2021. Joavku dieđihii dalle departementii ahte lea dárbu rievdadit barggu organiserema.

Departemeanta lea dál gulahallamin Sámedikkiin viidásat organiserema hárrái guorahallanbarggu ođđa málle mearrideami birra jagi 2021 čavčča mielde.

Koronadilli lea váikkuhan sámi ofelaččaid bargui jagiid 2020 ja 2021. Skuvllaid galledemiid plánan lea leamaš váttis ofelaččaide, ja sii leat ferten heivehallat ja rievdadit plánaid oanehis áiggis. Vaikke vel fysalaš skuvlagalledeamit eai leat leamaš nu ollu go ovdal, de leat ofelaččat dattetge nagadan čadahit ollu skuvlagalledemiid digitálalaččat.

Bušeahhtaevttohus

Evttohuvo juolludit 5,6 milj. ruvnnu.

Kap. 563 Riikkaidgaskasaš boazodoalloguovddáš

(1 000 ruvnnuid
mielde)

Poas- ta	Namahus	Salderejuvvon		
		Rehketdoallu 2020	bušeahhta 2021	Evttohus 2022
01	Doaibmagolut	6 586	6 258	6 351
21	Erenoamáš doaibmagolut, <i>sirdin vejolaš</i>	1 547	2 861	2 921
	Submi kap. 563	8 133	9 119	9 272

Poasta 01 Doaimmagolut

Ulbmilat

- Riikkaidgaskasaš boazodoalloguovddáš Guovdageainnus lea fágalaččat iešmearrideaddji ášahus mii mearrida iežas ulbmiliid ja bohtosiid gáibádusaid daid rájáid siskkobealde maid departemeanta mearrida.
- Guovddáš bargá guoddevaš boazodoalu ovddidemiin davviguovlluin, boazodoalloálbmogiid gaskasaš ovttasbarggu nannemiin, dieđuid gilvimiin máilmmi boazodoalu birra, árbedieđu ja diehtoovddideami seailluhemiin, ja dasto vel Boazodoalloálbmogiid máilmmilihtu ja dan riikkaidgaskasaš doaimmaid doarjumiin.

Vuoruheamit 2022

- Guovddáš áigu ain joatkit iežas doaimma mii guoská ođđa máhttostrategiijaid ovddideapmái álgoálbmotovttasbarggu várás davviguovlluin, ovttasbarggadettiinis earret eará University of the Arctic:in (UArctic).
- Guovddáš áigu joatkit iežas ON-guoddevašvuoda ulbmiliid čalmmustahttima ja álgoálbmotnuoraid movttiidahttima, erenoamážit dálkkádatnuppástusaid ektui ja resilienssa (mielalaš ceavzingierdilvuoda) bisuheami oktavuodas álgoálbmotservodagain mat leat sakka rievdamin.

Raporta 2020–2021

Riikkaidgaskasaš boazodoalloguovddáš viiddidii áigodagas iežas álgoálbmotovttasbarggu ášahusaiguin, organisašuvnnaiguin ja boazodollui gullelaš álbmogiiguin Ruoššas, Kiinnás, Mongolias, Davvi-Amerihkás ja Davviriikkain. Álbmogis-álbmogii-ovttasbargguinis davviguovlluin lea guovddáš ovttas Boazodoalloálbmogiid máilmmilihtuin álggahan proševttaid main báikkálaš máhttohusen adnojuvvo dehálažžan.

Guovddáš dieđiha ahte leat stuorra nuppástusat álgoálbmotservodagain Árttisis dálkkádatnuppástusaid ja industriijalaš huksemiid geažil. Guovddáš lea áigodagas vel eanet ovddidan iežas riikkaidgaskasaš ášahusovttasbarggu, earret eará Belfer Center:in mii lea Harvard-universitehtas, ja dasto vel universitehtaiguin ja dutkaninstituhtaiguin Kanadas, Ruoššas ja Duiskkas.

Searvevuodas ja ovttasbarggus Harvard Belfer Center:in, Harvard Business Schoo:in, UArctic:in ja vel earáiguin, lea guovddáš ovddidan ja čadahán ovddasmanni oahpahusprográmma 26 árttalaš álgoálbmogiid nuoraid várás mas ledje dát fáttát: jodiheapmi, mielalaš ceavzingierdilvuodta, dálkkádatheiveheapmi ja heahtediliid hálddašeapmi.

Bušeahhtaevttohus

Juolludanrievdadusat:

- 56 000 ruvnu vuoládus dan geažil go vurdojuvvon ealáhatmáksu Stáhta ealáhatkássii lea vuoliduvvon vástideaddjin, gč. lagat máinnašumi oasi I čuoggás 4.3.

Evttohuvo juolludit 6,4 milj. ruvnu.

Poasta 21 Erenoamáš doaimmagolut, sirdin vejolaš

Poasta gokčá goluid mat čatnasit olgguldas ruhtaduvvon prošeavttaide ja leat seamma sturrosaš boadut kapihttala 3563 poasttas 02.

Ulbmilat

- Máhttoovddideapmi boazodoalu birra, dan rápmaevttuin, dan ceavzinnávcca, biebmovuogádagaid ja árbedieđuid ja -máhtuid birra.
- Ceavzinnávccaid duddjon davvi álgoálbmogiid várás, ja dasa gullet maid álgoálbmotnuoraid, biepmuid ođđahutkama, oahpahusa, gaskkusteami ja riikkaidgaskašuhhtima čalmmusteapmi.

Vuoruheamit 2022

- Riikkaidgaskasaš boazodoalloguovddáš áigu viidáseappot ovddidit ođđa máhttostrategiijaid álgoálbmotovttasbarggu várás davviguovlluin.
- Guovddáš áigu viidáseappot bargat ásahan dihtii ja dan nanusin dahkan dihtii árkttalaš biebmolaboratoria, *Boaššu; Arctic Indigenous FoodLab*, GOD juolludan ruhtadoarjagiin.
- Guovddáš joatká Árkttalaš ráđi EALLU-prošeavtta jođiheami mii lea biebmokultuvrra birra ja masa gullá oahpahasprográmma *Food Innovation Leadership*.
- Guovddáš joatká (United Nations Environment Programme/Global Environment Facility) Peatland and Nomadic Herders, nammasaš prošeavtta UNEP/GEF namas, mii galgá álgoálbmotnuoraid oahpahas- ja gealbudanprográmmaid plánet.
- Guovddáš ovddida viidáseappot iežas *Training of Future Arctic Leaders* nammasaš prográmma ovtta Harvard University:in, UArctic:in ja searvevuoda guimmiiguin.

Raporta 2020–2021

Guovddáš lea čadahan *Boaššu; Arctic Indigenous FoodLab* ovdaprošeaktamuttu, maid departemeanta lea dorjon. Prošeakta válldahallojuvvui dieđáhusas Dieđ. Sd. 9 (2020–2021) – *Davviguovlodieđáhusas*.

Guovddáš lea álggahan DjO-prošeavtta *UNEP/GEF Peatland and Nomadic Herders* ovdaprošeaktamuttu ovtta Mongolia ráđdehusain, UNEP:in, UArctic:in ja searvevuoda guimmiiguin, ja lea juksan ON-birasprográmma árvodási hálddašanoittadahkan.

Guovddáš lea árijjalaččat searvan Árkttalaš ráđi oassálasti birasdárkonvugiid ovddideapmái ja lea earret eará ovtta doaimman doaimmaheddjiiguin Alaskas.

Guovddáš lea čadahan iežas doaimmaid Rievdan-prošeavtta oktavuodas maid Norgga dutkanráđdi lea ruhtadan, ja daid logus ledje maiddái dieđalaš artihkkalat mat gullet álgoálbmogiid biebmovuogádagaid suorgái.

Bušeahhtaevttohus

Evttohusvu juolludit 2,9 milj. ruvnnu.

Árvaluvvo ahte poastta juolludus sáhtta lassánit seamma sturrosaš lasseboaduid vástideaddjin kapihttala 3563 poasttas 02, gč. romalašlohkomearrádusa evttohusa.

Kap. 3563 Riikkaidgaskasaš boazodoalloguovddáš

(1 000 ruvnuid
mielde)

Poas- ta	Namahus	Rehketdoallu 2020	Salderejuvvon	
			bušeahitta 2021	Evttohus 2022
02	Máŋggalágan boađut	2 365	2 861	2 921
03	Láigohanboađut	299		
	Submi kap. 3563	2 664	2 861	2 921

Poasta 02 Máŋggalágan boađut

Postii čállojuvvojit daid prošavttaid boađut maidda leat olgguldas ruhtadeamit Riikkaidgaskasaš boazodoalloguovddáša namas. Dasa gulli golut čállojuvvojit kap. 563 postii 21. Evttohusvu juolludit 2,9 milj. ruvnnu.

Poasta 03 Láigohanboađut

Poasta lea loahpahuovon.